

**Индивидуалната оценка — подход за
реализиране на ориентирано към
потребностите на детето правосъдие**

Основни понятия и често задавани въпроси

Working together
for children in criminal
proceedings

Terre des hommes
Helping children worldwide.

Проект FOCUS е съфинансиран от програма „Права, равенство, гражданство“ на Европейския съюз (2014 -2020 г.)

Отказ от отговорност

Съдържанието на документа „FOCUS. Въпроси и отговори: Индивидуалната оценка — подход за реализиране на ориентирано към потребностите на детето правосъдие: Основни понятия и често задавани въпроси“ отразява единствено мнението на автора и той/тя носи изключителна отговорност за него. Европейската комисия не поема никаква отговорност за възможното използване на съдържащата се в документа информация.

Съдържание

Благодарности.....	4
За проекта FOCUS	5
Въведение.....	7
1. Какво представлява индивидуалната оценка на обстоятелствата и потребностите на децата, участващи в наказателни производства?	7
2. Защо е важно да се изготвят индивидуални оценки на децата?	8
3. Какъв е обхватът на индивидуалните оценки на деца?	8
4. На кой етап и в кой момент от наказателното производство се осъществяват индивидуалните оценки на обстоятелствата и потребностите на децата?	9
5. Кой взема участие в индивидуалната оценка на обстоятелствата и потребностите на децата?	10
6. Какви са разработените в рамките на проект FOCUS стандарти за качество, приложими към индивидуалната оценка на деца?	11
7. Как специалистите могат да използват тези стандарти за качество?	11
8. Какво означава „цялостна и изчерпателна“ индивидуална оценка?	12
9. Какво представлява приобщаващата индивидуална оценка?.....	13
10. Какво представлява вземащата предвид мнението на детето индивидуална оценка?	13
11. Какво означава „ориентиран към детето и чувствителен към неговите нужди“ процес за индивидуална оценка?	14
12. Какво означава „непрекъсната и навременна“?.....	15
13. Какво означава „мултидисциплинарна и изготвена в сътрудничество“?	15
14. Какво се разбира под „качество“ на оценката и как може да бъде гарантирано качеството?.....	16
15. Какво означава „адекватно ресурсно обезпечена/устойчива“?	16
16. Какво означава „ориентирана към постигане на въздействие“?	17
17. Какво означава „ориентирана към постигане на напредък“?	17
18. Каква роля може да има възстановителното правосъдие във връзка с изготвянето на индивидуални оценки на деца?	18

Благодарности

Документът с въпроси и отговори „**Индивидуалната оценка — подход за реализиране на ориентирано към потребностите на детето правосъдие: Основни понятия и често задавани въпроси**“ е изготвен в рамките на проект FOCUS и е част от набора от [инструменти и ресурси по FOCUS](#). Настоящият документ с въпроси и отговори съдържа списък с отговори на най-често задаваните въпроси, свързани с процедурите за изготвяне на индивидуална оценка, които се прилагат за оценяване на обстоятелствата и потребностите на деца, участващи в наказателни производства — както като жертви, така и като заподозрени и/или обвиняеми в престъпления лица. Документът е предназначен за специалисти, работещи с деца в рамките на правосъдната система, и съдържа кратко обяснение на основни понятия.

Силвия Рандацо, експерт по детско правосъдие, имаше водеща роля в изготвянето на документа с въпроси и отговори, като същевременно ценен принос към работата беше предоставен от експертите по проект FOCUS Ребека О’Донъл (Child Circle), Анамика Уолтуис, специалист по изследователски дейности, медиатор и учител, Мариама Диало, регионален ръководител, достъп до правосъдие в регионалния офис на организацията „Terre des hommes“ за Европа, и Оринда Жони, регионален координатор на проекта FOCUS.

За проекта FOCUS

FOCUS¹ е съфинансиран от Европейския съюз проект (със срок на изпълнение 2020—2022 г.), чиято основна цел е насърчаването и подпомагането на изпълнението на предвидените в законодателството на ЕС задължения за извършване на **индивидуални оценки на потребностите и обстоятелствата на деца, участващи в наказателни производства като жертви, заподозрени или обвиняеми лица**. Тези задължения са предвидени в три директиви на ЕС, отнасящи се съответно до борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца², правата на жертвите³ и процесуалните гаранции⁴, както са транспонирани в националното законодателство, и в някои случаи допълнени от него.

Общата цел на проекта е да подкрепи ориентираното към потребностите на детето правосъдие и да гарантира, че децата, които са в контакт със закона в качеството им на жертви и извършители, получават индивидуална грижа и достъп до персонализирана подкрепа и мерки, включително чрез процеси на възстановително правосъдие. Партньорите по проект FOCUS разглеждат реализацията на **надежден и мултидисциплинарен процес на индивидуална оценка като начин за постигане на ориентирано към потребностите на детето правосъдие**. Конкретните цели на проекта Focus са, както следва:

1. Превръщане на систематичното изготвяне на индивидуална оценка в по-честа практика по отношение на децата, участващи в наказателни производства;
2. повишаване на знанията, капацитета и уменията на специалистите в областта на младежкото правосъдие относно стандартите, инструментите, процедурите и процесите, свързани с изготвянето на мултидисциплинарни индивидуални оценки на деца в контекста на наказателни производства;
3. повишаване на знанията и капацитета на децата относно техните права в рамките на системата на наказателното правосъдие и предоставяне на възможност на децата да бъдат движеща сила на промяната и застъпници за ориентирано към потребностите на детето правосъдие.

Посредством проекта беше подпомогнато придобиването на познания, основано на взаимен международен обмен на практики между петте целеви държави: България, Гърция, Сърбия, Румъния и Нидерландия. Партньорите по проект FOCUS идентифицираха несъответствия между теорията и практиката във връзка с прилагането на практики за индивидуална оценка, за чието преодоляване на практикуващите специалисти бяха предоставени нови практически инструменти и ресурси, които те да използват с цел систематизиране на процесите и практиките за индивидуална оценка в техните държави.

Най-важните инструменти и ресурси, разработени в рамките на проекта FOCUS, са както следва:

1. стандарти, разработени по проект FOCUS: дават ръководни принципи за изготвяне на индивидуални оценки на деца, участващи в наказателни производства, които включват

1 <https://tdh-europe.org/our-work/focus-on-my-needs-working-together-for-children-in-criminal-proceedings-7144>

2 Директива 2011/92 на ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография.

3 Директива 2012/29 на ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления.

4 Директива 2016/800 на ЕС относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство.

спазването на Хартата на основните права и Конвенцията на ООН за правата на детето (инструмент);

2. инструмент за самостоятелна оценка на стандартите по проект FOCUS: придружава стандартите по проект FOCUS и помага на заинтересованите страни и специалистите да анализират как се изпълняват стандартите или как те могат да бъдат по-ефективно прилагани в тяхната практика или в рамките на техните национални системи (инструмент);
3. инструмента за проучване по проект FOCUS: помага на заинтересованите страни да преразглеждат етапа на развитие на процесите за индивидуална оценка (инструмент);
4. референтна таблица за напредъка по проект FOCUS: помага на заинтересованите страни да идентифицират необходимите действия за реализиране на подобрения (инструмент);
5. инструмент за планиране на пилотното прилагане по проект FOCUS: помага на заинтересованите страни да планират пилотни дейности за усъвършенстване на процесите за индивидуална оценка (инструмент);
6. резюме осъществения в рамките на проект FOCUS преглед относно съществуващи практики за индивидуалната оценка на деца в Европа (ресурси);
7. международни стандарти в областта на правата на човека, приложими към практиките на изготвяне на индивидуална оценка (ресурси);
8. документ с въпроси и отговори под заглавие „Индивидуалната оценка — подход за реализиране на ориентирано към потребностите на детето правосъдие: основни понятия и често задавани въпроси“ (ресурси).

Въведение

Настоящият документ с въпроси и отговори съдържа списък с отговори на най-често задаваните въпроси, свързани с процедурите за изготвяне на индивидуална оценка, които се прилагат за оценяване на обстоятелствата и потребностите на деца, участващи в наказателни производства — както като жертви, така и като заподозрени и/или обвиняеми в престъпления лица.

Документът е предназначен за специалисти, работещи с деца в рамките на правосъдната система, и съдържа кратко обяснение на основни понятия. Целта е на специалистите да бъдат предоставени насоки за пряко изготвяне на индивидуални оценки на деца или те да бъдат насърчени да изготвят индивидуални оценки. Основната цел на този инструмент е да помага на специалистите да се застъпват за промяна, с оглед индивидуалните оценки да се изготвят по най-подходящия начин и благодарение на това да функционират като механизъм за осигуряване на справедлив достъп до правосъдие за всички деца.

1. Какво представлява индивидуалната оценка на обстоятелствата и потребностите на децата, участващи в наказателни производства?

Индивидуалната оценка на деца, участващи в наказателни производства, включва надежден, мултидисциплинарен и вземащ предвид мнението на детето процес и инструменти. Тези оценки дават на специалистите, които работят с деца, участващи в наказателни производства, цялата информация, от която те се нуждаят, за да предприемат най-подходящите действия по отношение на детето. Наред с това те дават на лицата, които вземат решения, подкрепата, от която се нуждаят, за да могат да обезпечат най-добрия интерес на детето в конкретен случай.

Индивидуалната оценка позволява на специалистите да предоставят на всяко дете подходяща и индивидуализирана подкрепа, на каквато децата имат право. Когато едно дете участва в наказателно производство в качеството на жертва или на заподозряно или обвиняемо лице, компетентните юристи или специалисти по закрила на детето следва да проучат различните аспекти, свързани с живота на детето, за да определят неговите силни страни и уязвимости. Индивидуалните оценки са процеси и инструменти, които обслужват тази цел.

2. Защо е важно да се изготвят индивидуални оценки на децата?

Преди всичко държавите са задължени по закон да изготвят индивидуална оценка, когато дете участва в наказателно производство в качеството на жертва или на заподозряно или обвиняемо лице. В конвенциите на ООН и законодателството на ЕС са предвидени общи задължения за изготвяне на индивидуални оценки. С оглед на това националното законодателство и практика трябва да гарантират правилното изготвяне на такива оценки в рамките на различни модели на национални наказателни производства и производства за закрила на детето.

Не по-малко важно е това, че правилно прилаганите процеси за индивидуална оценка представляват механизъм, чрез който децата могат да получат достъп до справедливи, чувствителни към потребностите им и съобразени с интересите им производства: те гарантират, че всяко дете може да се възползва от гарантираните му права и процесуални гаранции. Индивидуалните оценки дават основата за реализиране на ориентирано към потребностите на детето правосъдие и позволяват на специалистите да съсредоточат вниманието си върху потребностите и силните страни на детето. Освен това индивидуалните оценки са изключително важна гаранция за недопускане на дискриминация и съдействат за постигане на целта всички деца да се възползват от достъпните им услуги за подкрепа.

Благодарение на надеждните и мултидисциплинарни индивидуални оценки децата, участващи в наказателни производства, могат да получат достъп до индивидуализирана грижа и мерки, които са адаптирани във възможно най-голяма степен към техните потребности и защитата на техния най-добър интерес.

3. Какъв е обхватът на индивидуалните оценки на деца?

Индивидуалните оценки следва да вземат предвид личността и степента на зрялост на детето, неговата икономическа, социална и семейна среда, конкретни белези за уязвимост, както и силните страни и потребностите на детето.

По отношение на децата, които са заподозрени и/или обвиняеми в рамките на наказателно производство, в Директива 2016/800⁵ на ЕС е предвидено следното:

- ♦ обхватът и съдържанието на индивидуалната оценка могат да са различни в зависимост от обстоятелствата по случая, мерките, които могат да бъдат предприети, ако детето бъде признато за виновно в извършването на престъплението, в което е обвиняемо или заподозряно, както и дали на детето е била изготвена индивидуална оценка в близкото минало;

⁵ Директива 2016/800 на ЕС относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, член 7, параграфи 3 и 4.

- ◆ индивидуална оценка в такива случаи се изготвя и с цел да се прецени целесъобразността и ефективността на всякакви мерки за процесуална принуда по отношение на детето, както и да се обоснове дадено решение или действие в хода на наказателното производство, включително при постановяването на присъдата;
- ◆ държавите членки гарантират отчитането на специалните потребности на децата от гледна точка на закрила, образование, обучение и социална интеграция.

По отношение на децата жертви, участващи в наказателно производство, в Директива 2012/29/ЕС^{6,7,8} и Директива 2011/369 се посочва следното:

следва да се вземат предвид особените обстоятелства на всяко отделно дете жертва, включително неговите мнение, нужди и опасения. Индивидуалната оценка има за цел по-конкретно да се определи степента, в която децата са в риск от вторично или повторно виктимизиране, сплашване или отмъщение, или се нуждаят от специални мерки за защита. В процеса на индивидуална оценка следва да се вземат предвид:

- ◆ личните особености на жертвата като възраст, пол, полова идентичност или полого изразяване, етнически произход, раса, религия, сексуална ориентация, здравословно състояние, увреждания, статут на пребиваване, затруднения в общуването, връзка с извършителя на престъплението или зависимост от него и предишни извършени срещу детето престъпления;
- ◆ при оценките следва също да се взема предвид видът или характерът на престъплението и обстоятелствата, при които е извършено то, например дали е престъпление от омраза, престъпление, подбудено от предразсъдъци или дискриминация, сексуално насилие, насилие при близки взаимоотношения, дали извършителят е бил в позиция на контрол, дали жертвата пребивава в район с висока престъпност или много престъпни групировки или дали държавата на произход на жертвата е различна от държавата членка, в която е извършено престъплението.

4. На кой етап и в кой момент от наказателното производство се осъществяват индивидуалните оценки на обстоятелствата и потребностите на децата?

⁶ Директива 2012/29 на ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, член 22, параграфи 1 и 4), съображение 55.

⁷ Директива 2011/92 на ЕС относно борбата със сексуалното насилие и със сексуалната експлоатация на деца, както и с детската порнография, член 19, параграф 3.

⁹ Директива 2011/36 на ЕС относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него, член 12, параграфи 3 и 4) и членове 13 и 14.

Индивидуалната оценка следва да се провежда в подходящи за деца помещения и на възможно най-ранен етап. Може обаче да се наложи актуализиране на оценката, тъй като тя е от значение при предприемането на съответни действия на всички етапи на наказателното производство и след неговото приключване. В идеалния случай оценката следва да се изготвя във или около момента на първия контакт на детето с правоприлагащите органи или специалисти от социални услуги във връзка с извършено правонарушение. Както е предвидено в законодателството, следва да бъде възможно повдигане на обвинение при липса на индивидуална оценка, при условие че това е в най-добрия интерес на детето.

Наред с горното следва да е налице система, позволяваща актуализиране на индивидуална оценка от специалисти, работещи с детето. Следва да е налице и система, обезпечаваща периодично наблюдение, с цел да се провери дали са настъпили промени в обстоятелствата и положението на детето. Както по отношение на децата жертви, така и на тези, които са заподозрени/обвиняеми в наказателно производство, ако настъпи значителна промяна относно елементите, които са в основата на индивидуалната оценка, тя следва да бъде актуализирана.

5. Кой взема участие в индивидуалната оценка на обстоятелствата и потребностите на децата?

Всяко дете, което участва в наказателно производство като жертва или като заподозряно/обвиняемо лице, следва да се ползва от вземащ предвид мнението на детето процес на индивидуална оценка на неговите потребности, извършена от квалифициран персонал въз основа на мултидисциплинарен подход, доколкото това е възможно. Когато е уместно, носителят на родителската отговорност или друго подходящо пълнолетно лице следва да присъства при изготвянето на индивидуалната оценка, за да предостави на детето необходимата му подкрепа.

Във всяка юрисдикция определени органи са натоварени с извършването на отговаряща на изискванията и надеждна индивидуална оценка в сътрудничество с всички агенции и специалисти, които работят в защита на най-добрия интерес на децата. В изготвянето на индивидуалната оценка следва да участват специалисти от различни професионални области. Тяхното участие способства за обезпечаването на обстойна оценка на характеристиките и обстоятелствата на детето, включително наличието на евентуални проблеми, свързани с общуването, или от когнитивен характер, които могат да затруднят детето да разбере ситуацията и неговото ефективно участие.

Специалистите, които участват в изготвянето на индивидуални оценки или чиято работа е свързана с такива оценки, могат да включват: полицейски служители, адвокати, социални работници, прокурори, съдии, лица, които провеждат разпити в рамките на наказателни разследвания, лица, пробационни служители, здравни специалисти (включително лекари и психолози), лица, работещи в центрове за предварително задържане, лица, работещи в институции, където се изпращат децата, и лица, ангажирани в предоставяне на услуги на деца.

6. Какви са разработените в рамките на проект FOCUS стандарти за качество, приложими към индивидуалната оценка на деца?

Стандартите за качество, разработени по проект FOCUS са набор от 10 основни ръководни принципа за изготвяне на индивидуални оценки на обстоятелствата и потребностите на деца, участващи в наказателни производства, които са съобразени със законодателството на ЕС.

Те са основните градивни елементи за разработването и прилагането на ориентирани към потребностите на детето национални процеси и практики за индивидуална оценка. Това са общи стандарти, основани на правата на човека, които следва да бъдат реализирани в хода на националните процеси за индивидуална оценка, независимо от разликите по отношение на моделите и подходите в отделните държави. Стандартите са разработени, с цел да функционират в контекста на различни национални модели, да са гъвкави и да способстват за постигане на практически напредък, вместо да предлагат абстрактни насоки. Те трябва да помагат на компетентните органи и практикуващите специалисти да разработват процеси за индивидуални оценки, да изготвят такива оценки при зачитане на правата на децата и да ги използват, за да гарантират реализирането на правата и удовлетворяването на потребностите на децата.

В рамките на проект FOCUS са разработени 10 стандарта за качество, както следва:

1. Цялостна и изчерпателна
2. Приобщаваща
3. Вземаща предвид мнението на детето
4. Процес, ориентиран към детето и чувствителен към неговите нужди
5. Непрекъсната и навременна
6. Мултидисциплинарна и изготвена в сътрудничество
7. С добро качество
8. Адекватно ресурсно обезпечена/устойчива
9. Ориентирана към постигане на въздействие
10. Ориентирана към постигане на напредък

7. Как специалистите могат да използват тези стандарти за качество?

Стандартите за качество могат да се използват текущо. Те позволяват реализиране на постепенен напредък и служат като рамка за по-нататъшен обмен на национални практики. Те могат да се използват заедно с инструмента за самостоятелна оценка, също разработен в рамките на проект FOCUS, който дава на специалистите възможност да проверят в каква степен тяхната практика и роля може да допринесе за изпълнението на стандартите.

Изготвените в рамките на проект FOCUS стандарти за качество могат да се използват по различни начини, включително за:

- ◆ повишаване на осведомеността за задължението за индивидуална оценка;
- ◆ подпомагане на извършваната от специалистите оценка на степента на развитие на отделните процеси и инструменти за оценка в тяхната страна и установяване какви подобрения са необходими (вж. също „Инструмент за определяне на състоянието на развитието на процесите за изготвяне на индивидуална оценка“ и Референтната таблица за напредъка);
- ◆ подпомагане на специалистите за съвместна работа по разработването на процесите за изготвяне на индивидуална оценка;
- ◆ подпомагане на усилията на специалистите за разработване или използване на инструменти за индивидуална оценка;
- ◆ оказване на подкрепа на специалистите за съвместна работа;
- ◆ оказване на съдействие на лицата да изпълняват по-ефективна роля при изготвянето, осигуряването на информация за или използването на индивидуални оценки;
- ◆ обучение на специалистите по използване на инструменти за индивидуална оценка;
- ◆ подпомагане на наблюдението на процесите за изготвяне на индивидуална оценка;
- ◆ подпомагане на заинтересованите страни при обмена на знания и информация между държавите;
- ◆ осигуряване на функционираща рамка за обмен на ефективни национални практики. Ако се преразглеждат периодично, те могат да се използват за по-нататъшно документиране на добри практики.

8. Какво означава „цялостна и изчерпателна“ индивидуална оценка?

Всички деца, участващи в наказателни производства, се ползват от индивидуална оценка на всички свързани с тях обстоятелства, изготвяна с цел предприемане на необходимите мерки за посрещане на всички техни потребности по време както на наказателното производство, така и на производството за благосъстояние/закрила на детето, които производства са следствие от извършеното престъпление.

Правата и потребностите на детето се оценяват още в самото начало. Оценката служи също така, за да гарантира, че децата се ползват от правата си на чувствително към потребностите им съдебно производство и на получаване на всички необходими социални и образователни мерки и мерки за закрила.

Следователно оценката трябва:

- ◆ да отчита всички обстоятелства, свързани с детето;
- ◆ да бъде насочена към всички приложими отговорности на държавата към детето във връзка с проблема, който е предизвикал производството (по линия на наказателното правосъдие/закрилата на детето);

- ◆ да се стреми да гарантира, че всички необходими мерки за удовлетворяване на потребностите и реализиране на правата на детето могат да бъдат правилно оценени (цялостен подход).

По-специално, тя следва да взема предвид личността и степента на зрялост на детето, неговата икономическа, социална и семейна среда, както и всеки друг конкретен белег за уязвимост.

9. Какво представлява приобщаващата индивидуална оценка?

Процесът на изготвяне и използване на индивидуална оценка трябва да се адаптира съобразно потребностите, така че оценката да взема предвид потребностите на всички деца, независимо от тяхната възраст, гражданство, лични обстоятелствата или характеристики.

Децата, участващи в наказателни производства, може да бъдат обект на дискриминация, в зависимост от техните индивидуални особености или социални обстоятелства. Нито едно дете не следва да бъде изключено от процеса на индивидуална оценка въз основа на неговите индивидуални характеристики или социални обстоятелства. Индивидуалната оценка е инструмент, гарантиращ че в рамките на производството се разглеждат правилно специфичните обстоятелства на децата. Оценката може също така да даде възможност да бъдат установени конкретни трудности, с които се сблъсква детето, или конкретни видове уязвимост на детето.

Аналогично, индивидуалната оценка трябва да бъде адаптирана както е необходимо, за да взема предвид специфичните потребности на децата. В някои случаи, процесът на индивидуална оценка може да изисква допълнителен експертен капацитет или източници на информация. Например дете със специални потребности може да се нуждае от специална подкрепа по време на изготвянето на оценката или дете мигрант може да се нуждае от помощта на преводач или културен медиатор.

10. Какво представлява вземащата предвид мнението на детето индивидуална оценка?

Предоставянето на информация, помощ и подкрепа на децата е начин да им се помогне да се възползват от правата си. Това може да се постигне посредством включване на децата в процеса, тяхното изслушване, вземането предвид на техните мнения и получаването на съгласието им. Процесът на индивидуална оценка следва да служи като основно средство, което да гарантира, че детето може да участва в наказателното производство като цяло и да се ползва от процесуалните гаранции, които би следвало да са осигурени за него.

За да се гарантира възможността на детето да участва в индивидуалната оценка, то трябва да получи информация и консултация относно процеса на изготвянето ѝ. Това включва осигуряване на правна помощ за детето, особено доколкото оценката обхваща обстоятелства, които може да са от значение за определяне на неговата наказателна отговорност. Това включва осигуряване на помощ от независим настойник в случаите, когато има конфликт на интереси с родителите или не присъства родител.

За участие в индивидуалната оценка следва да се търси съгласието на детето и то следва да има право да откаже да участва в изготвянето на индивидуалната оценка, ако такава е неговата воля.

Индивидуалната оценка на обстоятелствата на детето не накърнява правото му на защита, включително правото му да запази мълчание. В процеса, в ролята на процесуални гаранți следва да бъдат привлечени правни съветници. Следва да има въведени гаранции за защита на данните, за да се обезпечи неприкосновеността на личния живот на детето. Следва да бъде изрично потърсено мнението на детето относно ключови елементи на оценката. Констатациите от оценката следва да бъдат споделени с детето по начин, който е съобразен с неговата възраст и ниво на разбиране.

11. Какво означава „ориентиран към детето и чувствителен към неговите нужди“ процес за индивидуална оценка?

Индивидуалната оценка трябва да се провежда по начин, който е ориентиран към потребностите на децата (например, когато е възможно в подходящи за деца помещения). Оценката следва да е съобразена с детето, като в процеса на нейното изготвяне следва да се използва език, който е разбираем за детето, като се избягва използването на професионален жаргон и се прилагат похвати, които са подходящи с оглед на характеристиките и уязвимостта на детето. По всички въпроси, свързани с детето, неговият най-добър интерес следва да е първостепенно съображение.

По-долу са изброени някои практически елементи, които могат да помогнат индивидуалната оценка да бъде в по-голяма степен ориентирана към потребностите на детето:

- ◆ уверете се, че стаята, в която се провежда индивидуалната оценка, е подходяща за деца (избягване на враждебна среда);
- ◆ уверете се, че времето за изготвяне на индивидуалната оценка отчита обстоятелствата на детето (продължителност на интервюто, почивки и т.н.);
- ◆ включване на специалисти с подготовка в областите на детското развитие, правата на детето и комуникацията с деца. Избягват се враждебни техники;
- ◆ предоставяне на подходяща подкрепа за детето посредством включване на родители, настойници и членове на семейството, когато е подходящо;
- ◆ съблюдаване на най-добрия интерес на детето като първостепенно съображение: например предприемане на мерки за осигуряване на емоционалното благосъстояние на детето.

12. Какво означава „непрекъсната и навременна“?

Индивидуалната оценка се изготвя на възможно най-ранен етап, но може да се наложи да бъде актуализирана. Самата оценка допринася за действията в хода на цялото наказателно производство и след това. В идеалния случай оценката следва да се изготвя на ранен етап, за да осигури информацията относно това кои процедури следва да са налице и какви мерки за закрила на детето са необходими. Оценката трябва да бъде актуализирана, ако настъпи промяна в обстоятелствата на детето. Това е важно, тъй като обстоятелствата в живота на децата могат да се променят бързо и съответно трябва да бъдат взети предвид. Това предполага възможните промени в обстоятелствата на детето да се проследяват чрез прилагане на подходящи способности.

Индивидуалните оценки следва да са налични своевременно, за да могат да се използват за целите, за които са предназначени. Те следва да се използват текущо във връзка с отделните етапи от производството. Всички решения и предприети мерки сред бъдат съобразени с резултатите от изготвените индивидуални оценки.

13. Какво означава „мултидисциплинарна и изготвена в сътрудничество“?

В рамките на мултидисциплинарния подход се съчетават различни знания и умения, които допринасят за изчерпателна индивидуална оценка на обстоятелствата и потребностите на детето. Такъв подход позволява правилно отчитане на различните измерения, свързани с обстоятелствата на детето. Мултидисциплинарният подход улеснява идентифицирането на възможни трудности или елементи на уязвимост, с които може да се сблъска детето. Например един здравен специалист следва да може да определи дали детето страда от когнитивно или личностно разстройство, каквото в някои случаи може да се развие в резултат от травматично увреждане на мозъка. Това оказва много голямо въздействие върху взаимодействието на детето със системата на наказателното правосъдие, тъй като такива деца може да се нуждаят от неврорехабилитация. Установяването на такива обстоятелства в процеса на изготвяне на индивидуалната оценка вероятно ще бъде важен елемент от производството както за детето, така и за правосъдната система.

Този подход следва също така да гарантира, че изводите от индивидуалната оценка може да допринесат за различните процеси, в които участва детето, и да са от значение за работата на различните специалисти, които носят отговорност за положението на детето по време на производството или в резултат от неговото провеждане. Осигуряването на възможност на специалистите да работят съвместно осигурява както цялостен, така и ефикасен подход. Това също така гарантира, че няма да се налага детето многократно да бъде подлагано на процес на оценка, което би било риск травматата при децата жертви да се изостри или да доведе до други затруднения за тях.

14. Какво се разбира под „качество“ на оценката и как може да бъде гарантирано качеството?

За да бъдат възможно най-добре разбрани децата и техните потребности, на всички равнища трябва да участват специалисти с подходяща квалификация и специално обучение. Това включва квалификация, свързана с детското развитие и детската психология, както и обучение в областите на правата на детето и комуникацията с деца. В идеалния случай обучението следва да бъде мултидисциплинарно и да се провежда редовно. Освен това системата трябва да бъде организирана така, че да гарантира редовното участие на такива квалифицирани и обучени специалисти. От практическа гледна точка за постигане на този резултат са необходими следните елементи:

- ◆ специални квалификации или опит на професионалистите, извършващи оценки;
- ◆ участие на широк кръг специалисти;
- ◆ осигуряване на обучение за полицейски служители, социални работници, адвокати, съдии и медиатори;
- ◆ достатъчен обхват на обучението (включително по темите за правата на децата, детското развитие и др.);
- ◆ редовно обучение при поддържане на високи стандарти за качеството на обучението
- ◆ ангажиране на екип от специалисти по въпросите на децата;
- ◆ осигуряване на редовна супервизия и интервизия.

15. Какво означава „адекватно ресурсно обезпечена/устойчива“?

Изготвянето на индивидуалната оценка следва да бъде процес, за който са осигурени необходимите ресурси, и е насочен към изграждането на капацитет и междуведомственото сътрудничество. Процесът на индивидуална оценка може да бъде етап, подлежащ на адаптиране, с обхват, съизмерим с конкретните обстоятелства на детето, с различно ниво на ресурсно обезпечаване в зависимост от особеностите на конкретния случай. В по-широк план системата за изготвяне на индивидуални оценки следва да се опира на процес, в рамките на който ресурсите са правилно разпределени. Ресурсите включват ангажираните специалисти, подкрепящи услуги, инструменти, контролни списъци, обучение, експерти във връзка с конкретни случаи, цифрови технологии за управление на случай (кой има достъп до цифровата среда, с каква цел) и стабилно финансиране.

16. Какво означава „ориентирана към постигане на въздействие“?

Индивидуалната оценка се провежда като конкретна мярка за постигане на конкретни резултати за реализиране на правата и удовлетворяване на потребностите на децата. Индивидуалната оценка не се изготвя просто с цел отчитане на дейност. Тя следва да осигури информация за вземане на решение, което да е насочено към удовлетворяване потребностите и реализиране на правата на децата с оглед на мерките, които следва да бъдат предприети за тях по време на наказателното производство (например подготовка за разпит пред съда, мерки за преодоляване на риска от сплашване). Оценката следва да допринесе за вземането на решения относно услугите, до които имат достъп децата, от социална, образователна или здравна гледна точка, както и относно спектъра на използваните мерки (образователни, социални, за закрила, здравни и други). Индивидуалната оценка може да постигне тази цел в рамките както на наказателни производства, така и на производства за закрила/благосъстояние на детето, посредством участието на:

- ◆ различни агенции;
- ◆ различни специалисти;
- ◆ професионалисти със специална подготовка.

17. Какво означава „ориентирана към постигане на напредък“?

Редовните прегледи на придобития в процеса на изготвяне на индивидуалната оценка опит водят до системни подобрения в удовлетворяването на потребностите на децата в хода на наказателните производства. За да се работи с най-прецизните и добре разработени инструменти, този процес трябва да бъде предмет на преглед и наблюдение и да бъде адаптиран съобразно актуалните стандарти. Това предполага наличието на ефективна система за действие и други изследвания, наблюдения и събиране на данни. Ефективната система е насочена също и към достигането до по-широка аудитория и към необходимостта да се работи за подобряване на обществената информираност по въпросите, свързани с индивидуалната оценка.

Изброените по-долу действия допринасят за резултатен процес на изграждане на системата:

- ◆ процесът на индивидуална оценка се преразглежда и наблюдава редовно на ниво политика и практика;
- ◆ напредъкът в системата се проследява чрез показатели;
- ◆ събират се и се преглеждат съответните данни;
- ◆ осигурен е обмен на опит между участващите агенции;
- ◆ налице е система за достигане до специалисти, за които индивидуалната оценка представлява интерес;
- ◆ насърчава се информирането на обществеността;
- ◆ насърчава се ученето от международни добри практики.

18. Каква роля може да има възстановителното правосъдие във връзка с изготвянето на индивидуални оценки на деца?

„Възстановителното правосъдие е подход за намаляване на нанесените вреди или на риска от такива вреди посредством въвличане на всички засегнати лица в опит за постигане на общо разбиране и съгласие относно това как може да бъде поправена нанесената вреда или последствията от правонарушението, и да се постигне правосъдие.“

— Европейски форум за възстановително правосъдие

Правото на индивидуална оценка може да послужи като практическа отправна точка за дейности за осигуряване на участието на децата в процеси за възстановително правосъдие, информиране на децата относно възстановителното правосъдие и ангажирането им на възможно най-ранен етап, когато е уместно. Индивидуалните оценки могат също така да доведат до предприемане на възстановителни мерки на по-късни етапи в наказателното производство, както за децата жертви, така и за децата, които са заподозрени/обвиняеми.

Последвай ни

Terre des hommes in Europe

tdh-europe.org

twitter.com/TdhEurope

www.facebook.com/TdhEurope

Terre des hommes Hellas

www.facebook.com/tdh.greece

twitter.com/tdh_greece

Terre des hommes Romania

tdh.ro

www.facebook.com/TdhRomania

Child Circle

www.childcircle.eu

twitter.com/ChildCircle.EU

Child Rights Center, Serbia

cpd.org.rs

www.facebook.com/Centarzapravadeteta

Defence for Children The Netherlands

www.defenceforchildren.nl

twitter.com/DefenceChildren

www.facebook.com/DefenceForChildrenNL

**Social Activities and Practice
Institute, Bulgaria**

www.sapibg.org/bg

www.facebook.com/sapibg

Проект FOCUS е
съфинансиран от
програма „Права,
равенството,
гражданство“ на
Европейския съюз

